

izložena ivanovska zajednica” (str. 133). Imali su problema sa Židovima, što je očito iz našega teksta, te je isto tako bilo sukoba unutar zajednice. Riječ je o dužem procesu odvajanja ivanovske kršćanske zajednice od sinagoge. “Autor oblikuje model čitatelja, u ‘onomu koji se utjelovljuje’, pozivajući čitatelje na svjedočenje Božje prisutnosti braći [...] Čitatelj je pozvan svjedočiti da je Bog ondje, gdje svako ljudsko biće ima potrebu podići se iz prašine i iznova započeti svoj hod” (str. 139). Tako vjernik, čitatelj postaje svjedok Boga ljubavi. Autori zaključuju analizu teksta Ivanova evanđelja riječima J. M. Plouxa: “Lice Boga, koje je vjernik pozvan utjeloviti u svojem životu lice je Boga koji pomaže čovjeku da postaje humaniji i plemenitiji” (str. 144).

U zaključku (str. 145–151) autori naglašavaju važnost Riječi. Bog komunicira s ljudima svojom Riječju, a u kontekstu gdje su biblijski tekstovi nastali, u semitskom okruženju Riječ znači Događaj. Riječ je u svojim funkcijama objava, poziv, ali i zajedništvo. Želja je autora da “ovaj rad bude svjedok Riječi koji će čitatelje [...] potaknuti na avanturu traženja Božjega lica i na osobni susret s Bogom” (str. 151).

Knjiga Silvine Fužinato i Massima Grillija određen je *novum* na našem govornom području. Otvara nova vrata i nove perspektive biblijskoga teksta za svakoga čitatelja. Za određene čitatelje bit će potrebno malo se uključiti u lingvistiku i teoriju književnosti, što autori donose u svojem prvom dijelu, za teologe i bibličare ova je knjiga vrlo dobro štivo, koje širi naše biblijske horizonte i za preporučiti je svakomu ljubitelju Pisma.

Karlo Višaticki

Dan E. Ebener, *Vodstvo kao služnje: Model vodstva za vašu župu*. Zagreb: Zagrebačka škola ekonomije i managementa i Mate d.o.o., 2012, 274 str.

U nizu biblioteke Gospodarska misao Zagrebačke škole ekonomije i managementa (ZŠEM) objavljena je knjiga *Vodstvo kao služnje: Model vodstva za vašu župu* Dana E. Ebenera, koju je s engleskoga prevela Renata Franc. Naslov je izvornika *Servant leadership models for your parish* (Davenport: Paulist Press, 2010). Autor knjige Dan E. Ebner trenutačno radi kao profesor na Sveučilištu sv. Ambrozija (St. Ambrose University) u Davenportu, Iowa. Uz posao sveučilišnoga profesora drži brojne radionice o vodstvu za kler i laike diljem Sjedinjenih Američkih Država. Upravo je navedena knjiga prva u nizu od tri knjige kojima autor ističe problem kvalitetskoga vodstva u različitim situacijama župne problematike. Ova knjiga se temelji na dva istraživanja. Prvo je istraživanje bilo 2005. i 2006. na 84 župe, koje je provela biskupija Davenport, a drugo je istraživanje proveo sam autor tijekom 2006. i 2007. na tri župe. Istraživanje života župa kasnije je preraslo u doktorsku disertaciju. Disertacija je kasnije prerasla u knjigu, a navedeni tekst je prije objavljivanja doživio više preinaka. Knjiga se sastoji od dvanaest tematskih cjelina ili poglavlja, u kojima autor objašnjava različite aspekte u kojima se nalazi voda tijekom suočavanja s problemima u životu župe.

Uvodom (str.1–11) autor navještava čitatelju što predstavlja voda–sluga. Smatra da knjiga ne predstavlja teološki pristup problematici župe, nego sociološki. Stoga autor smješta ovu knjigu u područje sociologije religije. Naglašava važnost ponašanja vode–sluge iznoseći teoriju vodstva i pojavu vodstva kao služnje. Autor u uvodu zaključuje kako će

u knjizi biti važno prikazati kako i zašto je vodstvo kao služenje djelotvorno.

U prvom poglavlju pod naslovom *Vodstvo kao služenje: voditi kao Isus* (str. 11–34) autor ističe kako je naslov osmislio Robert K. Greenleaf te da je danas prihvaćen među mnogim autorima. Kroz poglavlje se provlači važna misao kako vođa mora postati sluga, a najbolji primjer za navedeno vodstvo je u osobi Isusa Krista. Definirati vodstvo znači predstaviti moć i služenje, koji se ostvaruju u dvije dimenzije vodstva: zadatcima i odnosima. U konkretnom primjeru za župe, u zaključku poglavlja, navodi se da vođe mogu imati velike planove, ciljeve i ideje, ali sve dok vođa ne može izgraditi konsenzus među članovima zajednice, ideje će propasti.

Drugo poglavlje naslova *Ponašanje u župi: vodstvo i nasljedovanje Krista* (str. 35–47) nastoji prikazati *agape*. Ako vođe župa žele utjeloviti *agape* ili bezuvjetnu ljubav poput Isusa Krista u odnosu sa župljanima, onda vođe župa trebaju započeti krug ljubavi odnoseći se prema svojim župljanima s dobrotom i ljubavlju. Posebno se ističe u ovom poglavlju ponašanje vođe i njegov utjecaj na ponašanje sljedbenika, koje proizlazi iz odgovornoga upravljanja. Više autora ističu brojne karakteristike vođe na župi: osobno pozivanje drugih u župi na sudjelovanje, pažljivo slušanje onoga što drugi imaju za reći, dopiranje do onih koji trpe i dr. Upravo iz brojnih karakteristika vođa proizlaze tri kategorije ponašanja: prepoznavanje, služenje i osnaživanje.

U trećem poglavlju pod naslovom *Pokazatelji života župe* (str. 48–61) istaknuti su razlozi nastanka ove knjige. Istaknut je model od sedam koraka, koji je postao pokazatelj života župe i primjenjiv je na većinu župa i biskupija. Istraživanje župnoga života sastoji se od (prva) tri koraka: samoprocjena župe, financijsko župno izvješće i demograf-

sko župno izvješće. Iz navedenih podataka može se istaknuti određeno stanje u kojem se nalazi župna zajednica. Drugi je važan element župnoga života postupak odabira župa. Postupak se sastoji od procjene župnoga života, veličine župe i visoke učinkovitosti župe. Za navedeni postupak autor ističe važnost anketnoga istraživanja župnoga života i intervjua, nakon kojih dolazi do prikupljanja (analize) podataka i utvrđivanja stanja u kojem se nalazi župa.

Četvrto poglavlje naslova *Obiteljski pristup: život u Bloomfieldu* (str. 62–70) ističe konkretan primjer župe. Navedeni gradić od 2.601 stanovnika nalazi se u brdima južne središnje Iowe, u blizini granice s Missourijem. U Bloomfieldu postoji župa sv. Marije Magdalene s 43 obitelji, koja je najmanja župa u Davenportskoj biskupiji. U daljnjem tekstu poglavlja navode se priče iz župe sv. Marije Magdalene o tulipanima, kolačima i crkvenom zvonu. U već navedenoj župi župnik i župljani su iznijeli viđenje sedam kategorija ponašanja vodstva kao služenje i organizacija građanstva u životu župe: prepoznavanje, služenje, osnaživanje, pomaganje, inicijativa, sudjelovanje i samorazumijevanje.

U petom poglavlju pod naslovom *Pristup zajednice: život u Solonu* (str. 71–79) autor ističe još jedan primjer župe iz biskupije Davenport. Grad Solon udaljen 20 milja sjeverozapadno od Cedar Rapida i 10 milja južno od Iowa Cityja predstavlja grad u razvoju. Župa sv. Marije Magdalene, s 516 obitelji, predstavlja srednju župu u navedenoj biskupiji. Autor iznosi brojne priče iz života župe sv. Magdalene, no važniji element koji se spominje jest kako je navedena župa drugačije od prijašnje primijenila i oblikovala sedam kategorija.

U šestom poglavlju naslova *Timski pristup: život u gradu Iowa* (str. 80–88) autor ističe drugačiji primjer župe od prijašnje. Župa sv. Marije u gradu Iowa

City s upisanih 1.690 obitelji i 4.537 pojedinaca najveća je župa u biskupiji. Prikazane su samo dvije priče iz života župe sv. Marije, ali je koristeći sedam kategorija autor došao do različitih zaključaka nego na prijašnje dvije župe.

U sedmom poglavlju naslova *Rezultati župe: ljubav je mjerilo* (str. 89–100) dolazi se do određenih zaključaka koje autor iznosi sažimajući različite uvjete i podatke koje je stekao analizom života na tri župe. Rezultati koji su prikazani sastoje se od mjere život u župi, mjere ponašanje i sedam kategorija ponašanja.

U osmom poglavlju pod naslovom *Vodstvo kao služenje: kako i zašto djeluje* (str. 101–120) cilj je je poglavlja istaknuti kako vodstvo kao služenje djeluje. Postoje četiri izravna ključa za vodstvo kao služenje: poziv–glas, inspiracija–duh, davanje primjera–ruke i stopala te naklonost–srce. Također, autor ističe tri organizacijska ključa za vodstvo kao služenje: kultura, struktura i strategija služenja. Četiri izravna i tri organizacijska ključa opisuju život u tim župama i objašnjava utjecaj vodstva na župljane.

Deveto poglavlje naslova *Župe kao sluge: tri veličine* (str. 121–134) naglašava kako dinamika župe ovisi o veličini župe. Veličina župe važna je iz tri razloga. Prvo, broj župljana može utjecati na brojnost župnoga osoblja i veličinu budžeta te je to važan element za dinamiku župe, ali nije presudan. Drugo, brojne (najmanje) župe u Sjedinjenim Američkim Državama bile su među prvima koje su bile zatvorene zbog nemogućnosti održavanja. Treće, manje župe izazivaju zabrinutost da im se ne posvećuje jednaka pažnja kao velikim župama. U zaključku poglavlja istaknuto je kako župe mogu funkcionirati u sve tri veličine, no za takvo funkcioniranje odgovorni su voda i župljani.

U desetom poglavlju pod naslovom *Ostalih šest obilježja uslužnih župa* (str. 135–149) istaknuto su određena obiljež-

ja koja utječu na funkcioniranje župne zajednice. Navedena su sljedeća obilježja: menadžerske vještine župnoga osoblja, vanjski fokus župe, vjerodostojnost župe i župnoga osoblja, duhovno objašnjenje župnoga uspjeha, usredotočenost na molitvu u životu župnih voda i visoka učinkovitost u devet područja služenja. Važan je preduvjet upravo župnik, koji se mora savjetovati oko odluka sa župljanima, da pozove druge na preuzimanje uloge vode (u drugim apostolatima) i da odgovornost oko upravljanja pojedinim područjima prepusti župljanima u župi.

Jedanaesto poglavlje naslova *Četiri modela iz naše studije* (str. 150–167) predstavlja konačan prikaz važnih elemenata za rad i djelovanje župne zajednice. Četiri modela su: tri mjere života u župi (strateške, operativne i ponašajne mjere), tri kategorije ponašanja vode–sluge (ponašanje–služenje, prepoznavanje i osnaživanje), sedam mehanizama ponašanja i tri modela veličine župe (obiteljski pristup, pristup zajednice i timski pristup). U zadnjem ili dvanaestom poglavlju pod naslovom *Razvijanje vode kao sluga* (str.168–185) istaknuto je kako župnik mora biti voda, a ne upravitelj. Navedeno poglavlje predstavlja zaključak u kojem autor ističe kako je voda–sluga označen službom služenja. Župnik je onaj koji mora biti više sklon da služi nego da bude služen te svojim djelovanjem preuzima odgovornost kontinuiranoga razvoja župne zajednice.

U daljnjem dijelu knjige nalaze se *Prilozi* (str. 187–217), točnije devet priloga predstavljaju materijale pomoću kojih je došlo do ove knjige. Prva četiri priloga (od A do D) predstavljaju prvo istraživanje, koje je provedeno u Davenportskoj biskupiji, a sljedećih pet priloga (od E do I) predstavljaju istraživanje koje je kasnije autor proveo na tri visoko učinkovite župe u mjestima

Bloomfield, Solon i Iowa City. U knjizi se nalazi prazan primjerak priloga, koji može ispuniti župnik (voda) i župna zajednica u kojoj djeluje kao pomoć u upravljanju i suočavanju sa župnom problematikom. U *Bilješkama* (str. 219–249) nalazi se detaljniji prikaz literature koju je autor koristio, također uz različita objašnjenja zašto je koristio navedenu literaturu. U knjizi se nalazi *Rječnik* (str. 251–258), kojim autor nastoji objasniti pojmove koji mogu biti manje poznati čitateljstvu i kao pomoć u boljem razumijevanju teksta. Kao zadnji dio knjige se navode *Literatura* (str. 259–267) i *Kazalo* (str. 269–274) kao pomoć čitatelju za moguće produblјivanje znanja drugom literaturom i pronalazak pojmova u tekstu.

Smatram da navedena knjiga predstavlja obogaćenje za sociologiju religije i teologiju, tj. za pastoralnu teologiju u životu lokalne vjerske zajednice, jer navedeni aspekt pastorala nije dovoljno istražen u Hrvatskoj, a vrlo je bitan za funkcioniranje župnika (vođe) i župljana. Knjiga stoga može pomoći u boljem razumijevanju problematike župne zajednicu i konkretno u boljem funkcioniranju župe.

Ivan Božić

Ratko Perić, *Nada koja ne postiduje: Duhovne vježbe svećenicima po blaženom Alojziju Stepincu*. Mostar: Crkva na kamenu, 2018, 366 str.

“Ovakvu knjigu mogao je napisati samo kršćanin i pastir koji istinski voli svoju Crkvu, svoj hrvatski narod i svakoga čovjeka po primjeru blaženoga Alojzija Stepinca”, ustvrdio je Kardinal Josip Bozanić, nadbiskup zagrebački u predgovoru knjige (str. 10).

U poglavlju *Pozdrav iz Mostara* (11–14) kao u proslavu autor se u obliku pisma obraća blaženomu kardinalu muče-

niku i piše da je kao gimnazijalac za nj čuo, po knjizi *Crvena ruža na oltaru* upoznao, po patnji, hrabrosti i radosti kao pravoga Isusova učenika prepoznao. Voli Zagreb jer u njemu je katedrala, a on u njoj počiva kao *lucerna ardens et lucens*, svjetiljka što gori i svijetli.

U prvoj od pet velikih cjelina *Biografske bilješke* (str. 15–62) autor u pet podnaslova prati Alojzija Viktora, peto dijete imućnih roditelja Josipa i Barbare Stepinac, od njegova rođenja 1898. do imenovanja nadbiskupom koadjutorom 1932. godine.

U prvom podnaslovu *Blaženi i sveti koji su čudesno ostvarili evanđelje* (str. 17–28) promatra ga očima pape Benedikta XVI., koji ga je u postsinodskoj pobudnici *Verbum Domini* godine 2010. uvrstio među šesnaest blaženih i svetih ljubitelja i vršitelja Božje riječi (VD 48).

Iz drugoga podnaslova *Predbogoslvijsko doba* (str. 29–34) saznajemo da je mladi Stepinac nakon mature godine 1916. bio pozvan u austro–ugarsku vojsku, na talijanskoj je bojišnici godine 1918. ranjen i pet mjeseci zarobljen. Nakon raspada austro–ugarskoga carstva kao dragovoljac Jugoslavenske legije prebačen je u Solun, Vranje, Gnjilane te u Prištinu, odakle se u proljeće godine 1919. kao pričuvni poručnik vratio kući. U jesen iste godine upisao je Agronomski fakultet i nakon prvoga semestra, uvidjevši da to nije za njega, prekinuo studij te se posvetio poljoprivredi na selu.

Dok on još nije znao što Bog od njega hoće, otac mu je savjetovao da se oženi, a majka Barbara još od njegova rođenja tri je dana u tjednu, srijedom, petkom i subotom, postila i molila za njegovo svećeničko zvanje, ne odustajući ni tada kada se poginulo da je na talijanskoj bojišnici poginuo, ni tada kada je, razočaran nad nekim svećenicima, čvrsto odlučio da ide bilo kuda, bilo u koje zvanje, samo u bogosloviju ne, pa